

Uppdaterad åtgärdstabell 2023–2027 för Åtgärdsprogram för gullrisbock

(Phytoecia nigricornis)

Hotkategori: **SÄRBAR (VU)**

Åtgärdstabellen har upprättats av
Marcus Törnberg, Länsstyrelsen i Blekinge län

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

Koordinerande myndighet:

Länsstyrelsen i Blekinge län

Tel: 010-224 00 00

E-post: blekinge@lansstyrelsen.se

Postadress: 371 86 Karlskrona

Internet: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Omslag: Gullrisbock, foto Markus Franzén

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för gullrisbock 2013–2015 har tagits fram av Sven G Nilsson och koordineras nationellt av Länsstyrelsen i Blekinge län. Efter den första programredovisningen för åren 2013–2015 förlängdes programmet till 2019 med uppdaterad åtgärdstabell. Den uppdaterade åtgärdstabellen togs fram för åren 2016–2019. Efter den andra programredovisningen för åren 2016–2020 beslutade Naturvårdsverket att förlänga programmet till och med 2027 och att åtgärdstabellen skulle uppdateras. Vid uppdateringen av åtgärdstabellen har även vision, långsiktiga och kortsiktiga mål uppdaterats.

Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2023–2027 för att artens bevarandestatus i Sverige ska kunna förbättras. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, vilket får till följd att kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankring av åtgärderna har skett genom samråd med berörda aktörer.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida: Åtgärdsprogram för gullrisbock, ISBN 978-91-620-6583-5.

Stockholm januari 2024

Maria Widemo
Chef Artenheten

Fastställelse och giltighet

Naturvårdsverket beslutade i januari 2024 att fastställa uppdaterad åtgärdstabell för gullrisbock, inklusive ändringar i vision, långsiktiga och kortsiktiga mål, NV-05576-23. Den uppdaterade åtgärdstabellen är tillsammans med åtgärdsprogrammet vägledande, ej formellt bindande dokument.

När giltighetstiden för ett program går ut ska programmets nationella koordinator redovisa genomförda åtgärder, resultat och måluppfyllelse under den gångna programperioden. Programmets fortsättning, djupare utvärderingsbehov och ambitionsnivå avgörs av Naturvårdsverket i samråd med programmets nationella koordinator och SLU Artdatabanken. Giltighetsperioden för åtgärdsprogrammet förlängs om det inte fattas beslut om att programmet ska upphöra eller ett nytt program fastställs.

Innehåll

FÖRORD	1
FASTSTÄLLELSE OCH GILTIGHET	2
INNEHÅLL	3
BAKGRUNDSBESKRIVNING	4
VISION OCH MÅL	5
Vision	5
Långsiktigt mål	5
Kortsiktiga mål	5
ÅTGÄRDER OCH REKOMMENDATIONER	6
Dialog och samverkan	6
Samverkan med andra aktörer	6
Information och rådgivning	6
Områdesskydd	6
Aktiva åtgärder i fält	6
Skötsel	6
Datainsamling och analyser	7
Inventering	7
Uppföljning	8
Kunskapsbehov	8
BILAGA 1.	9

Bakgrundsbeskrivning

Gullrisbock (*Phytoecia nigricornis*) är en relativt liten långhorning med en kroppslängd på 6–12 mm. Arten är svart men har en ganska tät, gråvit kroppsbehåring som bildar en oftast tydlig smal sträng längs mitten av halsskölden och en grå fläck på skutellen och strax bakom denna (Franzén, 2015). Frambenen är svarta med på sin höjd ljusa partier på skenbenen. Som det svenska namnet antyder lever gullrisbock på gullris (*Solidago virgaurea*). Utomlands är arten även funnen på renfana (*Tanacetum vulgare*), prästkrage (*Leucanthemum vulgare*) och gråbo (*Artemisia vulgaris*). Gullrisbock trivs på torra, öppna marker med vegetationsfria ytor, fynd har även gjorts på öppen gräshed. Larvutvecklingen är ettårig och sker i nedersta stam- och översta rottdelen. Den fullvuxna larven övervintrar i rothalsen på växten och förpuppar sig i maj (Franzén, 2015). Arten är rödlistad som sårbar (VU) på grund av litet utbredningsområde, fragmenterad utbredning och minskning eller försämring av habitatet (SLU Artdatabanken 2020). Mer information om arten finns i Naturvårdsverkets rapport 6583 Åtgärdsprogram för gullrisbock, 2013–2015.

Redovisningen av åtgärdsprogrammet (2020) visar att länen prioriterat åtgärder som handlar om att identifiera och inventera äldre och potentiella lokaler. Eftersom man bara hittat enstaka individer av gullrisbock är det svårt att förstå hur stora populationerna är. Därför bör arten inventeras ytterligare. Behovet av kunskapsuppbyggnad är stort och ett brett eftersök bör eftersträvas. För att bevara livskraftiga bestånd av arten krävs även en fortsatt satsning på restaurering av igenväxta lokaler och långsiktig skötsel av befintliga lokaler.

Den uppdaterade åtgärdstabellen syftar till att förbättra förutsättningarna för gullrisbockens framtida överlevnad i landet. Kvarvarande åtgärder som inte har genomförts under tidigare programperiod samt löpande åtgärder har anpassats till rådande kunskaps- och åtgärds läge. De kortsiktiga målen har delvis uppfyllts, och nya kortsiktiga målsättningar har definierats för att nå upp till de långsiktiga målen.

Den beräknade kostnaden för åtgärder som skulle behöva täckas av Naturvårdsverkets medel för genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter uppgår till 1 650 000 kr under giltighetsperioden 2023–2027. Dock är möjligheten till denna finansiering beroende av årlig resurstilldelning till, och prioriteringar mellan, alla gällande åtgärdsprogram.

Vision och mål

Vision

Visionen är att gullrisbock har en gynnsam bevarandestatus, och därmed kan bedömas i kategorin Livskraftig (LC) på den svenska rödlistan.

Långsiktigt mål

Senast 2035 har gullrisbock ett 20-tal kända livskraftiga lokala populationer spridda, men inte isolerade ifrån varandra, i sydöstra Sverige.

Kortsiktiga mål

Kunskapsbrist gör att mål för artens utbredning och populationsstatus inte preciseras i det här åtgärdsprogrammet. Målsättningarna till 2027 utgörs i stället av åtgärdsmålen:

- Berörda markägare har informerats om arten och vad de kan göra för att gynna den.
- Kunskapen om artens ekologi har förbättrats.
- Inventering har medfört att det finns bra kunskap om artens utbredning och populationsstorlek.
- Kartering av potentiella lokaler inom det tänkta förekomstområdet som formulerats i långsiktiga målet. Och därefter inventera potentiella lokaler med avseende på både värdväxt och gullrisbock.
- Det finns aktuell kunskap om artens status på tidigare kända lokaler.
- Samtliga aktuella lokaler har kartlagts med avseende på hot mot gullrisbock och dess värdväxt.
- Samtliga lokaler där en hotbild föreligger är kartlagda avseende på åtgärder som behöver vidtas för att gynna arten och dess värdväxt.
- Aktuella lokaler sköts på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Lokaler som är i behov av områdesskydd är skyddade.

Åtgärder och rekommendationer

Dialog och samverkan

Samverkan med andra aktörer

Fynd av gullrisbock har framför allt gjorts i människoskapade miljöer som täkter, vägrenar och banvallar. Detta gör att det är viktigt med samverkan med andra aktörer såsom Trafikverket, kommuner eller privata markägare. Samverkan gör att åtgärder kan göras i större skala samt bidrar till en uppväxling av medlen så att större nytta kan göras för en mindre summa. Samarbete inom länsstyrelserna mellan ÅGP-verksamheten, områdesskydd och förvaltning är av vikt för att få till ett skydd av förekomstområden som är i behov av det, samt en fungerande skötsel av de redan skyddade. Därtill bör även entomologiska föreningar kontaktas för att exempelvis få till riktade eftersök av arten.

Information och rådgivning

Information och rådgivning till markägare/brukare och andra aktörer som till exempel berörda kommuner och även internt på länsstyrelserna är viktigt för att nå framgång med åtgärdsprogrammet. Informationen lämnas vid varje markägarkontakt, via telefon, informationsutskick eller genom besök. Kommuner och länsstyrelser får information om artens förekomst via artportalerna samt i kontakt med länsstyrelsen via broschyrer, rapporter och informationsmöten.

Områdesskydd

Blekinge:

Utvidgning av naturreservatet Ljungryda genomförs under 2023. Detta kommer gynna gullrisbocken i området då fler gynnsamma habitat skapas och skyddas. Skötselplanen för området är anpassad för arten. Ytterligare skydd av områden är inte aktuellt i dagsläget.

Genomförs i dialog med områdesskydd.

Aktiva åtgärder i fält

Skötsel

Baserat på merparten av de fynd som gjorts hittills verkar gullrisbock vara beroende av ett varmt lokal- och mikroklimat med vegetationsfria ytor. Detta behöver dock inte vara hela sanningen då fynd även gjorts på öppen gräshed. Gullris är vanlig på torr till frisk, ofta mager mark. Det finns egentligen inga uppgifter som visar att gullrisbock skulle föredra blottad sand- och grusmark. Eftersök och inventering behöver därför breddas till att inkludera även torr gräsmark, torrängar och ruderatmark, förutom sand- och grusmark med

markblottor. Sand- eller grustäkter där arten finns är dock skötselkrävande då dessa snabbt växer igen. Det är viktigt att dessa områden skyddas eller sköts på ett sätt så att igenväxning hindras. Vägrenar är också exempel som kan behöva särskild skötsel med avseende på tidpunkt för slåtter. Det är även motiverat med åtgärder i närliggande lämpliga lokaler för att skapa konnektivitet.

På vissa lokaler förekommer invasiva arter som behöver åtgärdas. För gullrisbock med dess värdväxt är blomsterlupin och kanadensiskt gullris exempel på invasiva arter som kan vara ett hot.

Blekinge: Lokalerna Ljungryda (naturreservat) och Tving (naturvårdsavtal) är före detta tåkter som bör skötas genom återkommande markstörning. Lokalen i Kallinge (äldre fynd) är en gräsyta som ligger inom F17:s område och här är det viktigt med sen slåtter (efter 15 juli). Lokalen i Johannishus ligger delvis inom järnvägsområdet. Däremot bör man arbeta med intilliggande område som utgörs av ruderatmark.

Skåne: På lokalerna Ignaberga och Sibbarp har gullrisbock påträffats i vägrenar i anslutning till tåkter. Vägrenarna bör hållas öppna genom återkommande störning, gärna fläckvis. Vägrenarna bör även slås sent (efter 15 juli) för att gullriset ska hinna blomma. I Ignaberga finns mycket kanadensiskt gullris som bör bekämpas. Det bör undersökas om Trafikverket kan bekämpa delar av det. Täkten i Sibbarp är fortfarande aktiv, efterbehandlingsplanen bör undersökas så den är anpassad till gullrisbock. År 2021 gjordes ett fynd vid Möllerödsfältet, kommunen bör informeras om förekomsten.

Datainsamling och analyser

Inventering

Ytterligare inventeringar genom brett eftersök krävs för att få en bättre bild av utbredning och populationsstorlek. Eftersök och inventering behöver breddas till att förutom sand- och grusmark med markblottor, även inkludera torr gräsmark, torrängar och ruderatmark eller andra passande miljöer med förekomst av gullris. Även gräshedar kan vara lämpliga att inventera, då fynd gjordes i Skåne 2021 i denna typ av habitat. De här beskrivna biotoperna i kombination med rika förekomster av gullris bör prioriteras. Även områden längs järnvägar och vägar med förekomst av gullris kan vara intressanta att inventera. Kartering nära redan kända lokaler bör genomföras för att påvisa potentiella lokaler. En intilliggande lokal bedöms vara inom två till fem kilometer från en känd lokal med gullrisbock.

En mer noggrann inventering i Skåne behöver genomföras, i länet finns det fynd från både 2015 och 2021. Kalmar län bör inventeras då fynd i Blekinge från 2015 ligger förhållandevis nära länsgränsen.

Ett brett eftersök föreslås även göras i Kronobergs län, i för arten lämpliga miljöer.

Uppföljning

Åtgärder som gjorts för att gynna gullrisbock bör följas upp. Dels bör man följa upp förekomst/utbredning av gullrisbock och gullris, åren efter genomförd åtgärd, dels hur habitatet förändras. För att uppföljningen ska vara genomförbar behöver utgångsläget dokumenteras. Olika metoder bör testas och dokumenteras för att sedan utvärderas vid programperiodens utgång.

Kunskapsbehov

Man bör undersöka vad som är en optimal skötsel för arten och dess värdväxt. Frågor som skulle behöva utredas är: När ska slåtter ske? Är bete bra eller dåligt, hur hårt kan det vara? Hur känslig är gullris för bete, när under året ska bete ske? Betesfri period när gullrisbocken med larver är aktiva? Hur sent på våren kan man bränna? Är brand en del av en lämplig skötselregim? Finns det andra värdväxter i Sverige?

Referenser

SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. Uppsala: SLU Artdatabanken. <https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/6-publikationer/31.-rodlista-2020/rodlista-2020.pdf>.

Franzén, M. (2015). Inventering av gullrisbock *Phytoecia nigricornis* - i Blekinge, Kalmar, Kronoberg och Skåne län 2015. Länsstyrelsen Blekinge.

Bilaga 1.

Föreslagna åtgärder

Kategori: Beredskapsprogram

Åtgärd	Län	Område/ Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad NV-ÅGP	Uppskattad kostnad annan finansiär	Prioritet	Genomförs senast ²
Samverkan								
Information	K, M	Aktuella lokaler	Lst	NV	50 000		1	2026
Samverkan med andra aktörer	K, M	Aktuella lokaler	Lst, Trafikverket, Fortifikations- verket m.fl.	Trafikverket, Fortifikations- verket m.fl.	I uppdrag			
Aktiva åtgärder i fält								
Skötsel av befintliga och eventuella nya lokaler	Berörda län	Aktuella lokaler	Lst	NV	500 000		1	2027
Anpassad efterbehandling av täkter	K, M		Lst	NV	50 000		2	2027
Skydd av lokaler	K, M	Oskyddade och nya lokaler, vid behov	Lst -skydd		0		1	2026
Bekämpning av invasiva arter	Berörda län	Aktuella lokaler, vid behov	Lst, Trafikverket m.fl.	NV, Trafikverket m.fl.	150 000		1	2027

NATURVÅRDSVERKET

Datainsamling och analyser¹								
Kartering	K, M	Potentiella lokaler inom förekomstområdet	Lst	NV	300 000		1	2027
Inventering	K	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	150 000		1	2027
Inventering	M	Kända och potentiella lokaler	Lst	NV	150 000		1	2027
Inventering	G	Potentiella lokaler	Lst	NV	150 000		1	2027
Inventering	H	Potentiella lokaler	Lst	NV	150 000		1	2027
Undersöka vad som är optimal skötsel för arten.			Universitet		0		2	2026
Total uppskattad kostnad för åren 2023–2027					1 650 000			

¹ – Inventering som inte är planerad enligt Bilaga 1 kan utföras i mindre omfattning även i län/områden/lokaler som inte är listad som berörda län enligt ovan om det förekommer starka indikationer på artens förekomst. Sådana inventeringar ska i förväg stämmas av med koordinerande länsstyrelse för programmet.

² – Angivet år ska ses som en riktlinje under förutsättning att åtgärden kan finansieras och kan komma att flyttas framåt på grund av resursbrist.

